

א. שרביט

ר' י. מ. פינס

(קיום לדמותו)

א. פינס הסופר

פינס עבר בחייו שלוש תקופות, שכל אחת מהן עלולה היתה להכניס גוון אחר ושונה ליצירתו ולהלך-מהד-שבתו: א) התקופה שלפני ביל"ו וחבת-ציון. ברחוב היהודים שברוסיה הר-חבה התחילה נושבת רוח ההשכלה הברלינית וראשית ניצני ההתבוללות התחילה מבצבצת ועולה במחנה היה-דות הרוסית. מיום ליום נתרבו המ-טיפים להתבוללות. שמצאו להם אחי-זה ותמיכה במצוקה הקשה. ששררה אז בין יהודי רוסיה. נגד המטיפים האלה יצא אז פינס בשורת מאמרים מלאי הגיון והתלהבות שכונסו אחר-כך בספרו "ילדי רוחי". ב) תקופת ביל"ו וחבת-ציון והמעבר מהם לציור-נות ההרצלאית. — הגיץ הקטן שיצא מתחת פטישה של הציונות הספיק לה-צית את נשמתו הסוערת של פינס, שהתלקחה לשלהבת גדולה, מחטטת ומאירה. לאש-ציון. ההבדל הגדול שבין תקופה זו לתקופה הקודמת, — עם כל המרחק העצום שיש ביניהן, לא השאיר את רשמיו על תכונת-רוחו של פינס ועל דרך יצירתו. היה אמנם כאן שינוי כביר, קפיצה ממש. בתקופה הראשונה הוא מוצא עוד לנכון להכ-היש בסלידה את "העלילה הנוראה והמבוהלה שהעלילו עלינו שברצוננו לעלות על אדמת הקודש ולכונן שם ממלכה", והוא מוכיח ומכריז ש"תק-וות אלה אינן זולתי תקוות והרגשות אשר תשכונה בעומק הלם ולא תראה פעולתן החוצה..." ב) ברם לא היה בזה

משום שינוי יסודי באופי יצירתו. עם כל המהפכה, שהכניס הרעיון הציוני אל הצד הפרובלימתי של השאלה הי-הודית נשאר פינס אותו הווכחן ההג-יוני, המתון, המכניע והמשכנע, ללא תוספת פאתוס כלשהי, וללא כל לזית-גוון חדש בדרך כתיבתו.

והנה באה התקופה השלישית, תקו-פת ארץ-ישראל ופינס הוכנס לתוך תנועת בנין ארץ-ישראל ויישובה. כאן כבר נשתנה כל מהלך חייו תכלית שינוי ובצד זה — גם השינוי בנפשו וביצירתו. בתקופה זו התגלמו בפינס מגמות מסוימות ושאיפות ידועות והוא מופיע לפנינו בכתביו במשך הזמן הזה במלוא שיעור קומתו. הוא הולך ונעשה לאחד מבוני היישוב הח-דש, אך ביחד עם זה גם לאחד מדברי (דלי"ת פתוחה ב"ת קמוצה) הספרות, מהעומדים בראשה ומהמשפיעים הש-פעה-במישרין, והרבה יותר מזה: הש-פעה בעקיפין, בחשאי ובלא יודעים. עם הקריאה בכתביו מתקופה זו מת-קבל תמיד הרושם כאילו הדברים עתיקים וידועים לך, כאילו הם שמור-רים-זכורים במוחך מזמן מאיזה מקום אחר. אכן הרבה מעיקרי רעיוניו נקד-טו בספרות על ידי אחרים, שלא מדעת מקורם הראשון. וזהו סימן טוב לסופר. אם התבלטותה של כל יצירה ספרותית, אפיה והותמה המיוחדים של מחברה הטבועים בה, הם מן הדברים שעולמו של סופר נקנה בהם, הרי זה רק אצל סופר בלטריסטן, שצורת-יציר-תו החיצונית היא המטרה הסופית

והנקודה העיקרית ביצירתו. מה שאין כן סופר בעל אידיאה מסוימה, בעל תפקיד ידוע בכתיבתו. כל מה שתו-רתו מתפשטת בעם ומתמזגת עם שאר יצירותיו של העם הריהי הולכת ומקבלת את תיקונה הנכון ומקנה להסופר את דיוקנו האמתי, הנצחי. ולכן אין הוא גם תלוי במספר קור-איו שומעי לקחו. כשפירסם פינס את מאמריו על תחייתו הלאומית של יש-ראל מצא לו אז חוג קטן של קוראים. אך לא היה בזה משום "זריעה אל הקוצים". דבריו קלעו ופעלו את פעו-רתם הנכונה והם נשארו כחותם על לב הקורא. הוא השתדל להקים חוג של קוראים, שיתפסו את דבריו בהע-רכתם ובהבנתם הנכונה ובקוראיו אלה טיפל וטיפחם והינכם. אך פה אנו מגיעים לנקודה חשובה אחרת באשיר-תו של פינס, לנקודה של —

ב. פינס המורה

אכן מורה היה פינס, לא מורה לתלמידים בלבד, אלא אף לעם ולדו-רות. את תפקידו בתיקון המעוות והמ-סולף בחיי האומה הוא רואה כתפקיד ראשי ועיקרי. נקודה זו עוברת כחוט השני בכל יצירותיו, למן תקופתו הרא-שונה בהתווכחו עם מתקני הדת ועד לתקופתו האחרונה בארץ-ישראל. הוא ידע לאחד ולמזג את תורתו שבכתב עם פעולת ההוראה המוחשית שבחייו האישיים. הוא עצמו בחייו היומיומיים, שימש דוגמה לתורתו. ולכן כל מה שיצא מתחת ידי עטו מצא את ההד-נכון, יש לפעמים, שדבריו לא נתי-

קבלו בשלימותם, אך גם אז נשארה נקודה חשובה, הארה עיקרית, שפעלה והליכה, שעוררה ועודדה וצודדה. ולאור נקודה זו בלבד עברה משפע-תו וחדרה והתרחבה למעבר לתחומים שבנקודה זו או אחרת. את תעודתו כמורה-מדריך ראה לא בלבד בהפצת דעותיו הלאומיות-הדתיות ששימשו, אגב, אחר-כך כיסוד נאמן וקבוע לנתו-עה הציונית הדתית, לתנועת המזרחי, אלא אף בגישומן המוחשי המלא בעו-לם המעשה.

ג. העסקן

וכאן אנו עומדים באחת מפרשות חייו הגדולות. פרשת העסקנות של ר' י. מ. פינס. לא כאן המקום לעמוד על כל פעולותיו. אולם אחת יש לציין: עם כל השקפותיו המיוחדות על בנין ארץ-ישראל ותחיית ישראל, שלפע-מים לא הזדהו כלל עם השקפות מנ-היגי הדור האחרים, היה פינס מראה פעיליות נמרצה בהסכם כללי ומוח-לט עם כל בוני היישוב החדש. כמעט בכל פעולתו לטובת תחיית היישוב מתבלט אצלו הכלל של "עת לעשות", ההולך וגובר על כל הבדלי השקפה ואופן בביצוע הפעולה. וביחד עם זה אין הוא פוסק מלהטיף את תורתו ולהוכיח את הוכחתו. ומכאן — כל אותן הסתירות ואי-ההתאמות, שמת-נגדיו מצאו בין תורתו למעשיו, שלא-מיתו של דבר אין הן סותרות זו את זו אלא מחייבות ומשלימות.

ד. הקנאי

כל פעולותיו היישוביות, שנבעו מתוך רוחו הערה והסוערה לבנין ולמעשים, היו מלוות גם במדה ידועה של קנאות. הרבה והרבה מתנגדים גרמה לו קנאות זו עוד בתקופת חייו הראשונה. ביחוד באה זו לידי ביטוי בתקופת המעשים שלו בארץ-ישראל,

אין לך פעולה מפעולותיו הכבירות בארץ, שלא פגשה על דרכה בהתנג-דות לדעותיו ולמטרותיו. אך הוא ידע לעמוד איתן ולבצע את פעולתו בהת-אם לשאיפותיו. ושונה היתה קנאותו מזו הרגילה והמקובלת ברוח השקט והמתנינות שבה. לא היתה זו קנאות של תקפנות נצחנית. הוא ידע לדבר את מתנגדיו בשער. אך דרכו הסלולה מאז היתה דרך ההסברה, דרך ההוכחה המשכנעת.

ה. הלוחם

כן, יש סדר למשנת פינס: דווקא הקנאי-הלוחם ולא להיפך. נגדה נא לכל אלה, שקנאותם היא תוצאה וגרם ממלחמתם. הרי כל פעולתו של פינס בחיים ובספרות מקורה באותה הס-תערות הנפש, באותה הקנאה העזה לעמו ולקדשיו. בכל מאמר ממאמריו אתה מוצא את האש הקדושה היוקדת בקרבו, אש הקנאות. ובו בזמן אתה מרגיש גם את העדנה והרוך המלווים אותו צעד אחרי צעד, בין אם היה זה בענין העומד ברומה של השאלה היהודית ובין אם היה זה דבר ממדרג-ה שניה. מכתביו, שהריץ ממערכת "הקול" ודברי הכבושין שלו לעורכו על שנתן מקום בעתונו לדברים הע-לולים להשפיל את כבודה של העתו-נות העברית ** מבליטים אותה ההתי-להבות הקנאית ואותה הרכרות כמו שהיא מצויה, למשל, במאמריו על שאלות ציוניות, שאלת אוגאנדה וכו', שפירסם ב"המזרח" של ר"ז יעב"ץ ועוד.

כך היתה דרכו המיוחדת של פינס בכתבתו כמו בחיים ובחברה.

* "ילדי רוחי", מאמר "הסגוריה".

** "הקול", שנת א', גליונות ט"ז ני"ט.